

“BİZE EN ŞAŞIRTICI GÖRÜNEN
ŞEYLER, ÇOĞUNLUKLA
EN DOĞAL OLANLARDIR.”

STEFAN

ZWEIG

SABIRSIZ
YÜREK

18. BASKI
Çeviri: ÇİĞDEM ÖZTEKİN

♥ can
modern

STEFAN ZWEIG
SABIRSIZ
YÜREK

Can Modern

Sabırsız Yürek, Stefan Zweig

Almanca aslından çeviren: Çiğdem Öztekin

Ungehduld des Herzens

© 2006, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2006

18. basım: Ağustos 2022, İstanbul

Bu kitabın 18. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Yeşim Tükel

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-3207-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732072

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

STEFAN ZWEIG
SABIRSIZ
YÜREK

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Çiğdem Öztekin

♥can

Stefan Zweig'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

- Dünün Dünyası*, 1985
Amok Koşucusu, 1990
Yarının Tarihi, 1991
Lyon'da Düğün, 1992
İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar, 1995
Joseph Fouché, 1996
Günlükler, 1997
Satranç, 1997
Değişim Rüzgârı, 1998
Amerigo, 2005
Marie Antoinette, 2006
Rotterdamlı Erasmus, 2008
Balzac, 2009
Macellan, 2010
Hayatın Mucizeleri, 2011
Montaigne, 2012
Vicdan Zorbalığa Karşı ya da Castello Calvin'e, 2014
Üç Usta: Balzac, Dickens,
Dostoyevski, 2015
Mary Stuart, 2016
Şeytanla Savaş: Hölderlin, Kleist, Nietzsche, 2017
Kendi Hayatını Yazan Üç Yazar: Casanova, Stendhal, Tolstoy, 2017
Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu - Bir Kadının Hayatından 24 Saat, 2017
O Muydu?, 2018
Bir Kalbin Çöküşü, 2018
Olağanüstü Bir Gece, 2019
Émile Verhaeren: Modern Bir Şairin Portresi, 2019
Karmaşık Duygular, 2020
Brezilya, 2020
Rahel Tanrı'yla Hesaplaşıyor, 2020

STEFAN ZWEIG, 1881'de Viyana'da doğdu. Avusturya, Fransa ve Almanya'da öğrenim gördü. Savaş karşıtı kişiliğiyle dikkat çekti. 1919-1934 yılları arasında Salzburg'da yaşadı, Nazilerin baskısı yüzünden Salzburg'u terk etmek zorunda kaldı. 1938'de İngiltere'ye, 1939'da New York'a gitti, birkaç ay sonra da Brezilya'ya yerleşti. Önceleri Verlaine, Baudelaire ve Verhaeren çevirileriyle tanındı, ilk şiirlerini ise 1901'de yayımladı. Çok sayıda deneme, öykü, uzun öykünün yanı sıra büyük bir ustalıkla kaleme aldığı yaşamöyküleriyle de ünlüdür. Psikolojiye ve Freud'un öğretilerine duyduğu yoğun ilgi, Zweig'in derin karakter incelemelerinde ifade bulur. Özellikle tarihsel karakterler üzerine yazdığı yorumlar ve yaşamöyküleri, psikolojik çözümlenmeler bakımından son derece zengindir. Zweig, Avrupa'nın içine düştüğü siyasi duruma dayanamayıp 1942'de Brezilya'da karısıyla birlikte intihar etti.

ÇİĞDEM ÖZTEKİN, 1953'te Mersin'de doğdu. Sankt Georg Avusturya Lisesi ve İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'ni bitirdikten sonra yüksek lisans eğitimini pazarlama dalında tamamladı. Johannes Mario Simmel, Heinrich Böll, Stefan Zweig, Harry Martinson, Agatha Christie, James Baldwin ve Bernhard Schlink gibi yazarların kırktan fazla yapıtını Türkçeye çevirdi.

“Para parayı çeker.” Bilgelik kitabından alınan bu özdeyişi, her yazarın cesaretle şu şekilde vurgulama hakkına sahip olduğuna inanıyorum: “Anlatana, anlatılır.” Genelde düşünülenin aksine, yazarın hayal dünyasında sürekli yeni öyküler yarattığını, bitmez tükenmez bir kaynaktan sürekli öyküler ve olaylar kurguladığını sanmaktan daha yanlıtıcı bir düşünce olamaz. Gerçekte hayalinde öyküleri kendine çağırarak yerine, gelişmiş gözleme ve dinleme yeteneklerinden faydalanarak, çevresindeki figürlerin ve olayların kendini çağırmasına izin vermesi yeterlidir. Zaten kim sık sık yazgıları anlamlandırmaya kalkışırsa, ona yazgısını anlatan çok olur.

Bu olay da bana neredeyse tamamen, yukarda açıklamaya çalıştığım şekilde anlatıldı, ama bu biraz daha alışılmamış, beklenmedik bir formdaydı. Viyana'ya son gidişimde, günlük uğraşlardan yorgun düşmüş bir halde, akşam saatlerinde şehrin kenar mahallelerinden birindeki bir restoranda yemek yemeye niyetlendim. Modası çoktan geçmiş olan bu restoranın kalabalık olmayacağını düşünüyordum. Ama içeri adım attığım anda çok yanılmış olduğumu fark ederek sinirlendim. Daha hemen kapı girişinde, eski bir tanıdık, benden aynı şekilde karşılık görmemesine rağmen içten bir samimiyetle ayağa kalkıp beni masasına

davet etti. Aslında bu gayretli adamın hoş ve aklı başında bir insan olmadığını söylemek hiç de doğru olmayacak. Pul biriktiren çocuklar misali heyecanla dost edinmeye çalışsan ve koleksiyonlarına kattıkları her yeni örnekle gurur duyan, kendini arkadaş canlısı olmaya mecbur hisseden türden biriydi. Bu iyi niyetli, kendine özgü adam için –yanış olarak arşivcilik yapıyordu ve bu işte çok yetenekli ve bilgiliydi– yaşamın tek anlamı, zaman zaman gazetelerde adı çıkan birinden bilinçli bir alçakgönüllülükle, “İyi bir arkadaşım” ya da “Ah, o mu, dün karşılaştık” ya da “Arkadaşım A dedi ki”, “Arkadaşım B'nin düşüncesine göre” diyebilmekle sınırlıydı. Bu şekilde neredeyse tüm alfabeği sıralıyor ve bunlardan bahsetmekten gizli bir onur duyuyordu. Dostlarını galalarda canla başla alkışlar, her aktör ya da aktriste hemen ertesi sabah tebrik telefonları açar, hiç kimsenin doğum gününü unutmaz, iyi olmayan gazete haberlerini görmezden gelir, övgü dolu olanları ise kendi özel tebrikleriyle muhataplarına gönderirdi. Aslında iyi yürekli bir insandı, birinin ondan ufak da olsa bir şey rica etmesinden mutlu olur, böylece ender rastlanan kişilerden oluşan koleksiyonuna bir kişi daha katma olanağı bulmanın mutluluğunu yaşırdı.

Aslında dostumu çok fazla tanıtmaya gerek yok; dostum “Adabei” –o sıralarda Viyana’da snopların renkli dünyasında bulunmaları doğal olan, iyi niyetli asalakların tamamı bu alaycı sözcükle anılırdı– gibi insanların ısrarcı sevecenliklerinden kabalık etmeden kurtulmanın olanaksız olduğu da bilinen bir gerçektir. Böylece istemediğim halde masasına oturdum. On beş dakika çeşitli gevezeliklerle geçti. Daha sonra restoranın kapısı yeniden açıldı ve uzun boylu, yakışıklı, yeni tıraş olmuş genç yüzüne karşın şakaklarındaki ak saçları hemen dikkat çeken biri içeri girdi. Dimdik yürüyüşü, onun eski bir asker olduğunu hemen ele veriyordu. Dostum hemen ayağa kalkıp kendisi için tipik

sayılabilecek bir canlılık ve samimiyetle onu selamladıysa da karşıdaki adam bu abartılı davranışa nazikçe ancak pek de umursamadan karşılık verdi. Bu yeni müşteri, heyecanla yanına koşan garsona henüz siparişini bile vermemişti ki, dostum Adabei yanına sokularak bana fısıldadı: “Onun kim olduğunu biliyor musunuz?” Koleksiyonculara özgü bir gururla koleksiyonunun kendince önemli her parçasını etkileyici bir şekilde tanıtmaya hevesini çok iyi bildiğimden ve uzun boylu açıklamalardan korktuğumdan, umursamaz bir tavırla “Hayır,” deyip önümdeki çikolatalı turtayı küçük parçalara ayırmaya devam ettim. Ancak bu ilgisizliğim, dostumun aracılık hevesini daha da kamçılıyordu. Elini onu işaret eder şekilde dikkatlice bana doğru uzatarak, fısıldadı: Levazım Tuğgeneralı Hofmiller, hani şu savaşta Maria Theresia nişanı takılan. Bu bilginin beni umduğu kadar etkilemediğini görünce de vatansever bir kitabın heyecanıyla, adamın süvari yüzbaşı olarak katıldığı savaşta ne kadar önemli işler başardığını anlattı; önce süvari birliğinde, sonra hava kuvvetlerinde üç düşman uçağını düşürdüğü Piave üzerindeki keşif uçuşunda, son olarak da makineli tüfek birliğinde. Oradayken de cephe- de bir bölgeyi tam üç gün boyunca işgal altında tutmuştu. Tabii bütün bunlar burada uzun boylu anlatmaya gerek görmediğim ayrıntılarıyla anlatıldı. Bu arada sıkça, İmparator Karl’ın kişisel olarak Avusturya Ordusu’nun en en- der nişanıyla onurlandırdığı bu saygın insanı tanımadığım için şaşkınlığımı belirtmeden de edemiyordu.

Adım tarihe yazdırmış bir kahramanı iki metrelik bir uzaklıktan da olsa görmek için elimde olmadan başımı diğ- er masaya çevirdim. Ancak o anda bakışlarım sert, öfkeli bakışlarla karşılaştı. Bu bakışların bana anlatmaya çalıştığı çok açıktı: Bu herif sana hakkımda bir şeyler mi atıp tuttu? Benim şaşkın şaşkın bakılacak hiçbir şeyim yok. Aynı anda söz konusu adam sinirlendiğini belli eden bir

hareketle sandalyesini yan çevirerek bize arkasını döndü. Utançla başımı çevirdim ve o andan itibaren de o masanın örtüsüne bile bakmamaya çabaladım. Kısa bir süre sonra geveze masa arkadaşına veda ederek oradan ayrıldım. Kapıdan çıkarken dostumun aceleyle kahramanımızın masasına geçtiğini gördüm. Hiç kuşkusuz ona da benim hakkımda ilgi çekici bir rapor sunacaktı.

Hepsi bu kadardı; kaçamak bir bakışma. Aslında bu basit karşılaşmayı hiç kuşkusuz unutturdum. Ancak kader hemen ertesi gün küçük bir toplulukta, benim bakışlarımı bile reddeden bu adamla tekrar karşılaşmamı istemişti. Gece için giydiği smokinin içinde, önceki gün üzerinde olan spor tüvid ceketiyle olduğundan çok daha dikkat çekici ve zarif görünüyordu. Her ikimiz de, sahip oldukları ortak sırrı büyük bir grup içinde iyi saklayan kişilerin sinsi gülümseyişini andırır şekilde gülmek için kendimizi tutmaya çalıştık. Benim onu tanıdığım gibi o da beni hemen tanımıştı; herhalde ikimiz de bir önceki akşamın başarısız çöpçatanını anımsamış, bunun verdiği hoşnutlukla eğleniyorduk. Önceleri birbirimizle pek konuşmadık, çevremizde o kadar hararetli sohbetler yapılıyordu ki, konuşmamız zaten mümkün değildi.

Bu toplantının 1938 yılında yapıldığını söyleyecek olursam, konuşmaların konusunu tahmin etmek hiç de zor olmasa gerek. İlerde bizim zamanımızı inceleyecek tarihçiler, 1938 yılında huzursuz Avrupa'nın hemen her ülkesinde hemen her konuşmanın tek konusunun ikinci bir dünya savaşının çıkması ya da çıkmaması konusundaki öngörüler olduğunu saptayacaklar. Bu konu kaçınılmaz bir şekilde her toplantının ana gündemi olarak ortaya çıkıyordu. Hatta zaman zaman öngörülerini ve umutlarıyla korkularını ortaya dökenin, insanlar değil de, devrin gizli gerilimlerle yüklü, heyecanlandırıcı atmosferinin, sözcüklerle içini dökmeye isteği olduğu izlenimine kapılıyordunuz.

Konuşmaya hâkim olan, ev sahibiydi. Aslen avukat olmasının yanında karakter itibarıyla da daima haklı olduğunu iddia eden biriydi. Bilindik gerekçelerle yine bilindik bir saçmalığı savunuyor, genç nesillerin savaşın ne olduğunu çok iyi bildiğini ve bundan dolayı da yeni bir savaşa ilkinde olduğu gibi hazırlıksız ve düşüncesizce atlamayacağını söylüyordu. Daha ilk seferberlikte silahlar geri çekilecekti; özellikle cephede savaşmış olan eski askerler kendilerini bekleyenleri unutmamışlardı. Fabrikaların onbinlerce, yüzbinlerce patlayıcı ve zehirli gaz ürettikleri bir dönemde, savaş olasılığının, işaretparmağının bir hareketiyle sigara külü silkermişçesine bir kayıtsızlıkla silinmesindeki sahte güvene sinirleniyordum. İnsanlar dünyayı istedikleri gibi gördüklerini unutmamalı, diyerek belirgin bir kararlılıkla konuşmaya katıldım. Savaş mekanizmasını kumanda eden hükümetler ve askerî kuruluşlar, bizler ütopyalarla kendimizi kandırırken, uyumamış; barış zamanından, kitleleri organize etmek ve onları bir anlamda ateşe hazır bir şekilde avuçlarının içine almak için faydalanmışlardı. Özellikle şimdi, barış döneminin tam içindeyken, kulluk duyguları, gelişen propaganda araçları sayesinde öylesine inanılmaz boyutlara varmıştı ki, radyolarda seferberlik ilanı duyulduğu andan itibaren hiçbir karşı koyma ya da dirençle karşılaşılmayacağı gerçeğini göze almak gerekiyordu. İnsan iradesinin günümüzde bir toz tanesi kadar bile değeri yoktu.

Tabii ki herkesin tepkisiyle karşılaştım; çünkü insanın, kendini kandırma güdüsü sayesinde, aslında çok iyi bildiği tehlikelerle onları yok sayarak başa çıkmaya çalışması, doğruluğu kanıtlanmış bir gerçektir. Dile getirdiğim bu “ucuz bir optimizmden kaçınma uyarısı”, bitişik odada hazırlanan muhteşem akşam yemeğinin de etkisiyle elbette hiç hoş karşılanmadı.

Ancak içgüdülerimin beni yanıltmasıyla, Maria The-

resia şövalyelik nişanı sahibi dostumuzun bana karşı çıkacağını beklerken, o benimle aynı görüşte olduğunu belirterek, benim tarafıma geçti. Heyecanlı ve sert bir tonda, insan unsurunun savaşı isteyip istemediği konusunda spekülasyon yapmaya çalışmanın anlamsız olduğunu açıklayarak çıkacak bir savaşta asıl işi makinelerin yapacağını ve insanların yalnızca onların birer parçası olarak kalıp önemini yitireceğini savundu. Son savaşta bile, cephede savaşı net olarak onaylayan ya da reddeden pek fazla insana rastlamamıştı. İnsanların çoğu rüzgâra kapılıp uçuşan toz tanecikleri gibi savaş meydanına sürüklenmiş, daha sonra büyük bir girdabın içine girmiş ve her biri istemeden kocaman bir çuvaldaki bezelye taneleri gibi etrafa saçılıp, kaybolup gitmişlerdi. Sonuç olarak bilinçsizce kaçıp savaşa sığınan insanların sayısı savaştan kaçanlardan belki de çok daha fazlaydı.

Konuşmasındaki hiddet o kadar ilgimi çekmişti ki söylediklerini şaşkınlık içinde dinliyordum. “Bizi yanıltmalarına izin vermemeliyiz. Kendimizi kandırmayalım. Bugün herhangi uzak bir ülkedeki egzotik bir savaş, sözgelimi Polinezya adalarında ya da Afrika’nın herhangi bir köşesindeki bir savaş için bile gönüllü aransa, binlerce, yüzbinlerce kişi niçin olduğunu bilmeden, yalnızca kendinden ya da hoşnut olmadığı yaşam koşullarından kaçmak için oralara koşar. Ben savaşa karşı inançlı bir direniş olasılığını sıfır olarak görüyorum. Bireyin bir organizasyona karşı gelmesi, kendini bırakıp onunla sürüklenip gitmesinden çok daha fazla cesaret gerektirir, bireysel cesaret diyebileceğimiz bu nitelik, zamanımızın gelişmiş organizasyonları ve mekanizasyonu karşısında tamamen ölüp gidiyor. Savaşta neredeyse her yerde sadece kitlesel cesaret olgusuna, yani topluluk içinde, emir kumanda zincirine bağlı bir cesarete rastladım; bu kavramı mercek altına alacak olursak çok ilginç bileşikleri olduğunu görürüz: fazlaıyla kibir, ken-

dini beğenme, fazlasıyla kayıtsızlık ve hatta sıkıntı, ama her şeyden fazla da korku, geride kalmaktan, alay edilip aşağılanmaktan, yalnız hareket etmek zorunda kalmaktan ve en önemlisi de diğerlerinin kitlesel coşkusuyla ters düşmekten korkma... Cephede en cesur olanların çoğunu daha sonra sivil yaşamda şahsen tanıyınca çok kuşku uyandıracak kahramanlar olduğunu gördüm. Lütfen," diye ekledi bu sözler üzerine yüzü asılan ev sahibine dönerek nezaketle, "kendimi de bunların dışında tutmuyorum."

Konuşma şeklinden hoşlanmıştım. Onunla bu konuda daha ayrıntılı görüşmek isterdim, ancak evin hanımının o sırada yemeğe davet etmesi ve masada da birbirimizden epeyce uzak noktalarda oturmamız nedeniyle bu görüşme gerçekleşemedi. Birbirimizle tekrar ancak toplantı bitip ayrılırken vestiyerde karşılaştık.

"Sanırım," diye söze başladı bana bakıp gülümseyerek, "ortak koruyucumuz bizi dolaylı olarak tanıştırdı."

Aynı şekilde ben de gülümsedim.

"Hem de çok iyi."

"Herhalde benim büyük bir kahraman olduğumu söylemiş, abartarak göğsümde nişan taşıdığımı anlatmıştır."

"Öyle denilebilir."

"İlginç, bu nişanla nasıl da övünüyor, aynen sizin kitaplarınızla olduğu gibi."

"Komik bir adam. Ama daha beterleri de var. Neyse, sizce bir sakıncası yoksa biraz yürüyelim mi?"

Yan yana yürümeye başladık. Yolda birden bana dönüp konuşmaya başladı:

"İnanın bana, yıllarca benim için çok fazla gösterişli olan bu Maria Theresia nişanından çektiğimi hiçbir şeyden çekmediğimi söylediğim zaman boşuna konuşmuyorum. Dürüst olmam gerekirse, savaş sırasında takıldığında bundan gurur duydum. En nihayetinde asker olarak eğitildim, askerî okuldayken bu nişandan bir efsane olarak bahse-

dildiğini duyardık, her savaşta en çok bir düzine insanın alma onuruna erişebildiği bir nişan, bir anlamda gökteki yıldızlardan birinin avcunuza düşmesi gibi bir şeydi bu. Yirmi sekiz yaşında bir delikanlı için böyle bir nişanın anlamı çok büyük! Birden cephedeki herkesten farklılaşıyorsunuz, herkes size hayranlık duyuyor, göğsünüze takılan nişan küçük bir güneş gibi parlıyor ve ulaşılmaz Majesteleri, İmparator elinizi sıkıp sizi tebrik ediyor. Ama gerçeği söylemek gerekirse, bu nişanın yalnızca bizim askerî dünyamızda anlamı ve geçerliliği var, savaş bittiğinde ise bütün yaşamım boyunca damgalanmış bir kahraman olarak ortalarda dolaşmak zorunda kalmak bana komik geliyor, hem de topu topu savaşta yirmi dakika gerçekten cesur davrandığımız görüldüğü için. Belki de başka onbinler sizden çok daha fazla cesaret gösterdiler, ama ne yazık ki fark edilmelerini sağlayacak şansa sahip olamadılar, hatta çok daha şaşırtıcı olanı, belki de savaştan sağ olarak dönmeyi bile başaramadılar. İnsanların, göğsümdeki küçük metal parçasına gözlerini dikip beni saygıyla süzmeye başladıklarından bir yıl kadar sonra, ayaklı bir anıt olarak ortalarda dolaşmaktan sıkıldım. Sürekli göz önünde olup dikkat çekmekten bıkmış olmam, savaştan sonra hemen sivil yaşama geçmemin de en önemli nedenlerinden biriydi.”

Ses tonu daha da canlandı.

“Dikkat ederseniz nedenlerinden biri olduğunu söyledim. Ama asıl neden çok daha özeldi ve bu neden sizin için belki de çok daha anlaşılır olacak. Asıl neden, bunu hak etmiş olmaktan, gerçek bir kahraman olduğumdan ciddi olarak kuşku duymamdı. Bu nişanın gerisinde bir kahraman olmaktan çok uzak, hatta hiçbir zaman kahraman olamayacak birinin saklandığını; savaşa yalnızca, onu üzen bir durumdan kurtulmak için böylesine vahşi bir cesaretle atılmış bir insanın olduğunu, ona hayran hayran bakanlardan çok daha iyi biliyordum. Görev duyduğunuz

dan dolayı kahraman olmaktansa kişisel sorumluluk nedeniyle asker kaçağı olmak çok daha iyi aslında! Sizin bu konuda ne düşündüğünüzü bilmiyorum ama benim için şan, şöhret dolu bir yaşamı sürdürmek doğal olmayan, hatta dayanılmaz bir şey, hayatımdaki kahramanlık öyküsünü sırtımdaki üniformanın üzerinde dolaştırmaktan kurtulduğum zaman kendimi belirgin bir şekilde rahatlamış hissettim. Hâlâ birinin geçmiş başarılarını deşmesi sinirlerimi bozuyor, bu açıdan dün akşam masamdan kalkıp sizinkine gelerek geveze dostumuzu kendine anlatacak benden başka bir konu bulması konusunda azarlamamak için kendimi zor tuttuğumu itiraf etmeliyim. Saygı dolu bakışlarınız bütün akşam içimi kemirdi, bu gevezeyi yalanlayabilmek, tüm bu kahramanlığın nasıl karmaşık yollardan geçerek ortaya çıktığını size anlatabilmek isterdim. Bu gerçekten ilginç bir öykü, cesaretin aslında zayıflığın başka bir yüzü olduğunun kanıtı. Aslında bunu size doğrudan anlatmak gibi bir düşüncem yoktu. Bir insanın yaşamının yirmi beş yılı artık kendisi için bile anlamsızsa, başka birini niçin ilgilendirsin ki. Zamanınız var mı? Sıkılmazsınız, değil mi?"

Elbette ki zamanım vardı. O akşam boş caddelerde daha epeyce dolaştığımız gibi, daha sonraki günlerde de sık sık buluştuk. Onun anlattıklarında çok az değişiklik yaptım, belki Macar süvarisini mızraklı süvari yaptım, garnizonların adını vermedim, hangileri olduğu anlaşılmasın diye haritadaki yerlerini biraz değiştirdim ve özellikle de tüm isimleri farklı olarak yazdım. Ama hiçbir yerde önemli bir ekleme yapmadım. Dolayısıyla şimdi ben değil, anlatıcı başlıyor anlatmaya.

“İki tür acıma duygusu vardır. Birincisi, duygusal ve zayıf olanı, başka birinin yaşadığı felaketlerden kaynaklanan acı ve hüzünden olabildiğince çabuk kurtulmak için çırpınan yüreğin sabırsızlığıdır. Bu, bir acıyı birlikte hissetmek değil, ruhun yabancı bir derde karşı kendini içgüdüsel olarak savunması anlamındaki acıma duygusudur. Diğeri, tek gerçek acıma duygusu ise yaratıcı olan, ne istediğini bilen; sabırla, gücü yettiğince hatta gücünün bile ötesinde katlanmaya ve dayanmaya kararlı bir insanın acıma duygusudur.”

Tüm olay bir beceriksizlik, Fransızların deyişiyile bir “gaf” ya da başka bir ifadeyle benim affedilebilir bir salaklığımınla başladı. Daha sonraları bu beceriksizliğimi düzeltmek için çok uğraştıysam da aceleyle dışlileri yerinden çıkmış bir saati onarmaya çalışmak genellikle mekanizmanın tamamen bozulmasına yol açar. Yıllar sonra, bugün bile salt beceriksizliğimin nerede bitip esas hatanın nerede başladığını tam olarak kestiremiyorum. Kim bilir, belki de bunu asla bilemeyeceğim.

O zamanlar yirmi beş yaşında, 10. mızraklı süvari alayında teğmendim. Askerlik mesleğine özel bir ilgi, istek duyduğumu söyleyemem. Ancak eski Avusturya’da sıradan bir devlet memurunun fakir sofrasının etrafına toplanmış iki kız ve sürekli aç, dört erkek çocuk varsa, onların eğilimleri dikkate alınmaz, olabildiğince çabuk meslek sahibi olmaları sağlanıp ailenin üzerindeki yük hafifletilmeye çalışılırdı. Daha ilköğretim yıllarında fazla ders çalışmaktan gözleri iyice bozulan ağabeyim Ulrich doğruca bir papaz okuluna gönderildi. Bense sağlam vücut yapım dikkate alınarak askerî okula verildim. Orada fazla bir çaba harcamanız gerekmez, yaşamınız rutin bir şekilde akıp gider. Devlet her şeyinizle ilgilenir. Solgun yüzlü bir yeniyetmeyi alır ve hiçbir karşılık beklenme-

den birkaç yıl içinde onu önceden belirlenmiş kalıba uygun bir hale sokarak sakalları çıkmış bir subay adayına çevirir, sonra da kullanılmaya hazır bir halde ordunun emrine verir. İşte ben de İmparator'un doğum gününün kutlandığı güzel güneşli bir günde henüz on sekizime bile basmamışken çürüğe çıkarıldım. Kısa bir süre sonra da yakama bir yıldız dikildi. Böylece birinci aşamayı geçmiştim, belirlenmiş ücret ve terfi düzeni artık uygun aralıklarla emekliliğime ve ben gut hastalığından ölünceye dek sürebilirdi. Ordunun ne yazık ki en pahalı sınıfı olan süvari sınıfına girmem ise benden çok, kibirli Daisy Yengemin garip isteğiyle olmuştu. Babamın ağabeyi, maliye bakanlığındaki görevinden istifa edip daha kazançlı olan banka müdürlüğüne geçtiği dönemde Daisy Yengemle evlenmişti. Amcamla ikinci evliliğini yapan kibirli Daisy Yengem, zengin ve snop biri olduğu için, Hofmiller ailesinden birinin piyade sınıfına girerek ailenin adına leke sürülmesine razı olamazdı. Süvari sınıfına girmem yönündeki bu garip isteğini, her ay gönderdiği yüz kuronluk bir parayla desteklediğinden ayrıca ona karşı şükran borcu da duymaktaydım. Orduda aktif olmaktan mutlu olup olmadığım ya da süvariliği isteyip istemediğim konusuna gelince; bunu bana hiç kimse sormadığı gibi ben de üzerinde hiç düşünmedim. Eyerimin üzerinde oturduğum zamanlarda kendimi iyi hissediyor, zaten daha fazlasını da aramıyordum.

1913'ün Kasım ayında, herhangi bir birimden gelen ani bir emirle birliğimiz Jaroslau'yu terk ederek Macar sınırındaki bir kasabaya kaydırıldı. Kasabanın adını vermem pek önemli değil, nasıl olsa Avusturya'nın taşradaki askerî tesisleri kadar birbirine benzeyen bir başka şey daha yoktur. Hepsî birbirini andıran, aynı şekilde yerleştirilmiş tek tip binalar, bir kışla, bir manej, bir eğitim alanı, bir subay gazinosu, ayrıca üç otel, iki kafe, bir pastane,

bir meyhane, mesai saatleri dışında tüm zamanlarını subaylar ve bir yıllık gönüllü askerle samimiyetlerini ilerleterek geçiren birkaç yaşlı geçkin şarkıcı kadının çalıştığı eski bir varyete. Askerlik görevi her yerde her zaman boş, sıkıcı bir tekdüzelik anlamına gelir. Her şey, her dakika yüzyıllardır değişmeyen kurallara göre düzenlenmiştir. Boş zamanlar bile hep aynı monotonluktur. Subay gazinosunda hep aynı yüzler, aynı konuşmalar; kafede aynı kâğıt oyunları, aynı bilardo partileri. Burada altı ya da sekiz yüz evlik bu küçük kasabanın üzerindeki gökyüzünün, kasabayı sarmalayan doğanın ara sıra Tanrı'nın eliyle değişik görünüm alması bile ne şaşırtıcıdır.

Yine de yeni garnizonumun Galiciya'dakine göre bir avantajı vardı; burası ekspres trenlerin durduğu bir istasyondur. Bir yandan Viyana'ya yakındır, öteki yandan Budapeşte'ye pek uzak sayılmazdı. Parası olanlar –süvari sınıfında bol paralı gönüllüler yanında aristokrat ailelerin ya da büyük fabrikatörlerin çocuklarının da olduğu bilinen bir gerçektir– kılıfına uydurdukları takdirde, işlerini yoluna koyarak akşam beş treniyle Viyana'ya gidip gece iki buçuk treniyle geri geliyorlardı. Bu da tiyatroya gitmek, Ring Caddesi'nde turlamak, şövalyelik yapmak ya da ufak kaçamaklar için yeterli bir zamandı. Zengin olanlardan apartman dairesi ya da pansiyon odası kiralaayanlar bile vardı. Maalesef benim aylık gelir durumum bu tür rahatlatıcı çözümlere uygun değildi. Dolayısıyla benim için eğlence yeri kafe ya da pastaneydi; oralarda bile, kâğıt oyunları maddi durumumu sarstığından genellikle bilardo ya da daha da ucuz olan satrançla yetinmek durumundaydım.

İşte yine böyle bir öğleden sonra, sanırım 1914 Mayıs'ının ortalarıydı, ara sıra görüştüğüm biriyle, Altın Melek Eczanesi'nin sahibi ve aynı zamanda bu küçük garnizon kasabasının belediye başkanı olan bir dostumla

pastanede oturuyorduk. Her zamanki üç partilik oyunumuzu bitirmiş, sırf başka bir yere gitmeye üşendiğimizden –Zaten bu sıkıcı yerde nereye gidecektik ki?– havadan sudan sohbet ediyorduk. Ancak için için yanarak tükenen bir sigara gibi sohbetimizin de sonu gelmekteydi. Tam o anda kapı açıldı ve uçuşan kloş eteğinin oluşturduğu hava akımıyla birlikte içeri sevimli bir kız girdi. Badem gibi kahverengi gözleri, esmer teni, taşralı olmadığını hemen belli eden şık giyimiyle, tüm bu keder verici durağanlık içinde yeni bir yüzdü bu... Ne yazık ki bu çekici peri bizim hayranlık dolu şaşkınlığımıza hiç aldırmadan enerjik, hızlı, sert adımlarla pastanenin dokuz küçük mermer masasının önünden geçip doğruca tezgâha yürüdü ve bir düzine kadar pasta, turta ve likör siparişi verdi. Pastanenin sahibi olan pasta ustası Grossmaier'in onun karşısındaki abartılı eğilişi hemen dikkatimi çekmişti – adamın ceketinin sırt dikişinin böylesine gerildiğini hiç görmemiştim. Hatta tüm subaylardan iltifat ve saygı bekleyen (ne de olsa buraya gelenlerin ay sonuna kadar ufak tefek borçları kalabiliyordu) dolgun, kibirli taşra venüsü karısı bile kasadaki yerinden kalkıp aşırı yumuşak bir nezaketle genç kıza yaklaştı. Pastane sahibi siparişleri özenle tek tek defterine kaydederken, genç kız da kendisine sunulan pralinli çikolataları ilgisiz tavırlarla atıştırıyor, bir yandan da Frau Grossmaier'le konuşuyordu. Merak içinde onun hiçbir davranışını kaçırmamaya çabalayan bizlere ise gözucüyle olsun bakmıyordu. Elbette ki bu denli zarif bir bayan paketlerinden bir tekini bile kendi güzel elleriyle taşıyamazdı; Frau Grossmaier, hepsinin özenli bir şekilde evine gönderileceğini garantiledi. Aynı şekilde biz öteki tüm ölümlüler gibi çelik kasanın başında nakit ödeme yapmak gibi bir düşüncesi olmadığı da belliydi. Hemen anlamıştık: O kalburüstü bir müşteriydi!

FREUD'UN ÖĞRETİSİNE DERİN BİR İLĞİ DUYAN
ZWEIG'İN PSİKOLOJİK ROMANI SABIRSIZ
YÜREK, ACIMA DUYGUSUNUN NELERE YOL
AÇABİLECEĞİNİ, İNSANI NASIL ÇATIŞMADAN
ÇATIŞMAYA SÜRÜKLEYEBİLECEĞİNİ ANLATAN
BİR BAŞYAPITTIR. YAZAR, İKİ TÜR ACIMA
DUYGUSUNDAN SÖZ EDER: "BİRİNCİSİ,
DUYGUSAL VE ZAYIF OLANI, BAŞKA BİRİNİN
YAŞADIĞI FELAKETLERDEN KAYNAKLANAN ACI
VE HÜZÜNDEN OLABİLDİĞİNCE ÇABUK
KURTULMAK İÇİN ÇIRPINAN BİR YÜREĞİN
SABIRSIZLIĞIDIR. DİĞERİ, TEK GERÇEK ACIMA
DUYGUSU İSE YARATICI OLAN, NE İSTEDİĞİNİ
BİLEN; SABIRLA, GÜCÜ YETTİĞİNCE HATTA
GÜCÜNÜN BİLE ÖTESİNDE KATLANMAYA VE
DAYANMAYA KARARLI BİR İNSANIN ACIMA
DUYGUSUDUR."

XX. YÜZYILIN KÜLT KİTAPLARINDAN BİRİ OLAN
VE ÜLKEMİZDE DAHA ÖNCE "ACIMAK",
"MERHAMET" GİBİ İSİMLERLE ÇIKAN SABIRSIZ
YÜREK, İNSANCA DUYGULARIN SAVAŞIN
DEHŞETİ KARŞISINDA ALLAK BULLAK
OLUŞUNUN ROMANIDIR.

#önsedavet #merhamet #acimoduygusu #aşkibölgesi #savaşınestolarıpo

